

กองนิติการสงฆ์: แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมาย
และข้อพิพาท เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย*

SANGHA LAW DIVISION: GUIDELINES FOR THE ESTABLISHMENT OF
THE SANGHA AID CENTER ON LAW AND DISPUTE FOR
STRENGTHENING SANGHA ADMINISTRATION IN THAI SOCIETY

สุภัทรชัย สีสะใบ

Suphattharachai Sisabai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Suphattharachai.sis@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ไทย 2. ศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท 3. นำเสนอ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท 4. นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ฯ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัยเชิงเอกสาร วิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 28 รูปหรือคน ประชุมเชิงปฏิบัติกับพระสังฆาธิการ จำนวน 100 รูป เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ และชุดอบรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนามุ่งเน้นการสรุปสาระสำคัญด้านเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การปกครองคณะสงฆ์ไทยนั้นเจ้าอาวาสส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน มีความรู้ทางโลกและทางธรรม บริหารแบบยึดหยุ่น ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริต พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการศึกษาทางโลกค่อนข้างต่ำ เจ้าอาวาสขาดความรู้ในการบริหาร ถึงแม้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ยังขาดงบประมาณสนับสนุน และหน่วยงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไม่เพียงพอ 2. แนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ฯ ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างการบริหาร ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านงบประมาณ และด้านสถานที่ตั้ง 3. จัดทำเป็น (ร่าง) ระเบียบคณะสงฆ์จังหวัด...ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์ โครงสร้างการบริหารงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ และ 4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควร

* Received November 12, 2022; Revised November 30, 2022; Accepted November 30, 2022

จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ฯ และบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนา ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายปกครองของมหาเถรสมาคม และควรจัดตั้งศูนย์ฯ ให้ครอบคลุมทุกจังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง และจัดตั้งสภาศูนย์ฯ แห่งประเทศไทย

คำสำคัญ: ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์; กฎหมายและข้อพิพาท; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

The research article aimed to: 1. Study the general situation in the administration of the Thai Sangha. 2. Study the guidelines for establishing the Sangha Aid Center on Law and Dispute. 3. Propose (draft) the Sangha Aid Center on Law and Dispute. 4. Present policy recommendations to practice and drive the center, conducted with mixed research methods and qualitative and operational research. Twenty-eight key informants were selected for in-depth interviews and focus group discussions—a workshop conducted with 100 monks. The research tools were an interview form, a focus group discussion assessment form, and a set of workshops. Descriptive data analysis focused on the summary of content.

The research results revealed that: 1. The Thai Sangha Administration had most of the abbots at the working age with worldly and spiritual knowledge, flexible management, and honesty. Most monks had a relatively low level of secular education. The abbots needed more management knowledge. Although most people were Buddhist, they still needed more budget support, and agencies that provided knowledge about the administration of the Sangha were not enough. 2. Guidelines for establishing the Sangha Aid Center consisted of the administrative structure, roles, budget, and location, which still needed to be added. 3. Preparing (draft) the Provincial Sangha Regulations. Establishing the Sangha Aid Center for Law and Disputes consists of principles, reasons, objectives, terminology, administrative structure, and scope of authority. 4. Policy recommendations. The National Buddhism Office should allocate a budget to support the center's establishment and include it in the reform plan for Buddhist affairs under the supervision of the Sangha Supreme Council. It should establish a center to cover all provinces, at least one center in each province, and set up a center council of Thailand.

Keywords: Sangha Aid Center; Law and Dispute; Sangha Governance

บทนำ

องค์กรสงฆ์ปกครองด้วยพระธรรมวินัย และมีการตรากฎหมายเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เอง แต่ด้วยความซับซ้อนและเงื่อนไขของสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป การปกครองคณะสงฆ์จะยังไม่สามารถตอบโจทย์การปกครองคณะสงฆ์องค์รวมในปัจจุบันได้ จึงยังไม่สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันที่ทันที่ จนบางครั้งดูเหมือนจะอ่อนแอ โดยเฉพาะในประเด็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่เนื่องด้วยกฎหมาย เพราะขาดความรู้ความเข้าใจรูปแบบในการบริหารที่ชัดเจน เพราะบริบทของการปกครองสงฆ์ในปัจจุบัน นอกจากสงฆ์จะปกครองกันเองแล้ว ยังมีการแทรกแซงจากกฎหมายทางบ้านเมือง จนเกิดเป็นประเด็นใหญ่ๆ ที่เป็นข่าวปรากฏในสังคม เช่น ศาลอุทธรณ์ยกฟ้อง อดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา และอดีตกรรมการมหาเถรสมาคม คดีเงินทองวัด “วันที่ 23 กันยายน 2563 นายเอื้อน กลิ่นสาลี อดีตพระพรหมติลก อดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา อดีตกรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร กับนายสมทรง อรรถกฤษณ์ อดีตพระอรรถกิจโสภณ ซึ่งเป็นอดีตเลขานุการเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร รับฟังคำตัดสินชั้นอุทธรณ์ ในคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และความผิดตาม พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ศาลพิพากษายกฟ้องจำเลย เนื่องจากเอกสารระบุว่างบประมาณสนับสนุนโรงเรียนพระปริยัติธรรมของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นงบประมาณให้กับวัดที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งวัดสามพระยาถือว่าเข้าคุณสมบัติ และจำเลย เป็นบุคคลภายนอกสำนักงานพระพุทธศาสนาฯ ไม่ทราบรายละเอียดในการใช้งบประมาณ ซึ่งการนำไปก่อสร้างบำรุงวัด มีเอกสารชัดเจนไม่มีการปกปิดอำพรางจึงถือว่าไม่มีความผิด” ชาวไทยพีบีเอส (28 กันยายน 2563) หรืออีกคดีคือเรื่อง “การถวายที่ดินวัดในรุ่นบรรพบุรุษแล้วไม่ได้ทำนิติกรรมตามกฎหมาย ในชั้นลูกหลานไม่ยอมและฟ้องร้องเป็นข้อพิพาท ทำให้วัดเสียโอกาสและต้องคืนที่ดินไปในหลายวัด การเข้าช่วงที่ดินวัดไปทำประโยชน์โดยไม่ตรงตามนิติกรรมสัญญา ทำให้วัดเสียโอกาสอันพึงได้ ดังกรณีวัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี “ขอ 10 ล้านคืนวัดสวนแก้ว ชี้ “พระพยอม” มีสิทธิ์ได้ค่าโฉนดถูกกล้วยแขก” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (17 มิถุนายน 2563)

จากประเด็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นต่อวัด พระสงฆ์ และพระพุทธศาสนา กลับไม่มีหน่วยงานสงฆ์ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์โดยตรงเข้าไปบรรเทา ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ หรือกระทั่งเป็นตัวแทนในการไกล่เกลี่ย ช่วยเหลือบรรเทา หรือบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดผลในเชิงการบริหารคณะสงฆ์ได้ ซึ่งจากสภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์ขาดองค์กร ที่เรียกว่า “กองนิติการสงฆ์” เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานทางกฎหมาย และในการวินิจฉัยทำหน้าที่ตามระเบียบการปกครอง กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งมีสาระสำคัญว่า นิคหกรรม แปลว่า ช่มชู้ คู่กับคำว่า ปศุคหกรรม ซึ่งแปลว่า ยกย่องบุญปฏิบัติใช้แทนอธิกรณ์ในกฎหมายเก่า ความจริงนิคหกรรมกับอธิกรณ์ไม่เหมือนกัน นิคหกรรม หมายถึง โทษที่ลง

แก่ภิกษุผู้ละเมิดพระวินัย ส่วนอธิกรณ์ หมายถึง คดี หรือข้อกล่าวหาว่าละเมิดพระวินัย จะมีความผิดต้องรับโทษหรือไม่ อยู่ที่ผลของการพิจารณาวินิจฉัย ผู้ต้องอธิกรณ์อาจไม่ต้องรับโทษก็ได้ เมื่อพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้กระทำความผิด (ปลื้ม โชติธรรยางกูร, 2553) เหตุผลที่เปลี่ยนใช้นิคหกรรมแทนอธิกรณ์เพราะอธิกรณ์ตามพระวินัยมีถึง 4 อย่าง คือ อนุวาทาธิกรณ์ วิวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ และกัจจาธิกรณ์ กฎหมายนี้มุ่งพิจารณาลงนิคหกรรมเฉพาะผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือถูกโจทก์ฟ้องว่าล่วงละเมิดพระวินัยอันเป็นอนุวาทาธิกรณ์อย่างเดียวเท่านั้น จึงได้เปลี่ยนใช้นิคหกรรมแทน การสละสมณะเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญา บัญญัติไว้ในมาตรา 29 มีใจความว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความ ผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน อัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับ มอบตัวไว้ควบคุมหรือพนักงานสอบสวนไม่เห็น สมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุ นั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้น สละสมณะเพศเสียได้” (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากกรณีพิพาทที่ยกมาจึงควรมีการศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ที่เรียกว่า “กองนิติการสงฆ์” เพื่อทำหน้าที่ในการประมวลสภาพปัญหาข้อพิพาททางกฎหมายของวัดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การบริหารช่วยเหลือ เช่น การให้คำแนะนำเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่วัดมีกับประชาชน หรือหน่วยงาน เช่น เรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัย หรือการทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ในนามของ กองนิติการสงฆ์” ที่คาดว่าจะช่วยตอบโจทย์ทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อเป็นการไกล่เกลี่ยในด้านของกฎหมายและวางรูปแบบในการปกครองสงฆ์ ให้เกิดการศึกษากลไกทางกฎหมายเพื่อเป็นชุดความรู้ ออกแบบเครื่องมือ หรือกลไกเพื่อป้องกัน โดยไม่ทิ้งหลักพระธรรมวินัยต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ไทย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
3. เพื่อนำเสนอ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย
4. เพื่อนำเสนอข้อเสนอนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยด้านต่างๆ

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) พระสังฆาธิการใน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น 2) กลุ่มข้าราชการ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักกฎหมาย นักวิชาการศาสนา เพื่อสังเคราะห์แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยและการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อสังเคราะห์และยืนยันแนวทางดังกล่าว

1.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอนกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น เพื่อจัดทำ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 28 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1) ระดับนโยบาย ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม 2 รูป เจ้าคณะภาค 2 รูป และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2 คน รวม 6 รูปหรือคน 2) ระดับจังหวัด ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 16 รูป 3) ระดับเครือข่าย ได้แก่ นักกฎหมาย จำนวน 2 คน นักวิชาการศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ จำนวน 2 รูปหรือคน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 2 คน รวม 6 รูปหรือคน

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการใน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดขอนแก่น จำนวน 100 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ ดังนั้นเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มีเนื้อหาสำคัญเพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ไทย และ2) แนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

3.2 แบบประเมินการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) เพื่อยืนยันแนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

3.3 ชุดวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้ในการประชุมสัมมนากับพระสังฆาธิการ จำนวน 100 รูป โดยมุ่งเน้นการนำเสนอ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 รวบรวมข้อมูลการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทยด้านต่างๆจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม

4.2 รวบรวมข้อมูลเชิงกายภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อจัดทำแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย และเพื่อยืนยันแนวทางดังกล่าว

4.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์เพื่อสังเคราะห์ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากนั้นยืนยันความน่าเชื่อถือ

ของข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนามุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ เกี่ยวกับแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย และนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ในรูปแบบของหนังสือและ สื่อวีดิทัศน์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ไทย

1.1 จุดแข็ง (Strengths) เจ้าอาวาสส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 45 – 60 ปี) มีความรู้ทั้งทางธรรม และทางโลก ในระดับค่อนข้างสูง เจ้าอาวาสบริหารแบบยึดหยุ่นตามสถานการณ์ ใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักความโปร่งใส หลักคุณธรรม และยึดถือความซื่อสัตย์สุจริต มุ่งความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษา

1.2 จุดอ่อน (Weaknesses) พระสงฆ์ในวัดส่วนมากมีระดับการศึกษาทางโลกค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดการสนับสนุนทางด้านการศึกษา เจ้าอาวาสขาดความรู้หลักการบริหารงาน และทักษะการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดงบประมาณในการบริหารงานสาธารณูปการด้านต่างๆ ไม่มีระบบการคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาบวชทำให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน และกฎ ระเบียบในการอยู่ร่วมกันไม่ชัดเจน

1.3 โอกาส (Opportunities) รัฐบาลให้การอุปถัมภ์คุ้มครองคณะสงฆ์ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ มหาวิทยาลัยมีการเปิดสอนการศึกษาปริยัติสามัญ (ทางโลก) ให้แก่พระสงฆ์ในหลากหลายสาขา ให้ความสำคัญกับการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการแก้ปัญหาในองค์กรมากขึ้น

1.4 อุปสรรค (Threats) ขาดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการวัดจากแหล่งต่างๆ ขาดศักยภาพในการหารายได้ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการ และการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างทั่วถึง ขาดหน่วยงานที่ให้ความรู้ คำปรึกษาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับวัดและชุมชน และการเปลี่ยนแปลง Generation อย่างรวดเร็วทำให้เกิดความต้องการที่แตกต่างกันภายในวัด

2. แนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย แบ่งเป็น

2.1 ด้านโครงสร้างทางการบริหาร ประกอบด้วย โครงสร้าง รูปแบบ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ระเบียบ ข้อบังคับ บุคลากรประจำศูนย์ฯ หลักการบริหาร 4 M กระบวนการจัดการ POLC และศูนย์มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระ

2.2 ด้านบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ฯ ทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท ตรวจสอบข้อเท็จจริง เรื่องร้องเรียน พัฒนาและให้ความรู้เรื่องกฎหมายแก่คณะสงฆ์ ปกป้องคณะสงฆ์ด้านกฎหมาย ดำเนินการในกรณีที่มีปัญหาด้านกฎหมาย พิจารณา ปรับปรุง พัฒนา แก้ไข ตรวจสอบติดตามการใช้กฎหมายของคณะสงฆ์ และประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3 ด้านงบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ทุกภาคส่วนต้องเข้ามาช่วยสนับสนุน ได้แก่ รัฐบาล วัดต่างๆ สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ คณะสงฆ์สนับสนุนงบประมาณเพื่อเบิกจ่ายตามระเบียบ รัฐบาลและภาคเอกชนสนับสนุนงบประมาณ และเจ้าคณะจังหวัดระดมทุนทางงบประมาณ

2.4 สถานที่ตั้งของศูนย์ มีประจำทุกจังหวัด ตั้งอยู่ที่สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด

3. (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

จัดทำเป็น (ร่าง) ระเบียบคณะสงฆ์จังหวัด...ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือ คณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์ โครงสร้างการบริหารงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ ซึ่งศูนย์ฯ มีหน้าที่ด้านกฎหมาย เช่น การให้ความรู้แก่พระสงฆ์ การช่วยเหลือให้คำปรึกษา เป็นคู่กรณีให้กับวัดและพระสงฆ์ในประเด็นสาธารณะที่เนื่องด้วยวัด การบริหารวัด พระธรรมวินัย และกฎหมาย รวมถึงแนวทางในการจัดการข้อร้องเรียนที่ดีและมีประสิทธิภาพ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ฯ และบรรจุไว้ในแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายปกครองของมหาเถรสมาคม และควรจัดตั้งศูนย์ฯ ให้ครอบคลุมทุกจังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง และจัดตั้งสภาศูนย์ฯ แห่งประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการปกครองคณะสงฆ์ไทย

การปกครองคณะสงฆ์ไทยเจ้าอาวาสส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน มีความรู้ทางโลกและทางธรรม บริหารแบบยึดหยุ่น ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริต พระสงฆ์ส่วนมากมีระดับการศึกษาทางโลก

ค่อนข้างต่ำ เจ้าอาวาสขาดความรู้ในการบริหาร ถึงแม้ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ยังขาดงบประมาณสนับสนุน และหน่วยงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไม่เพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทโร) (2559) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการปกครองของพระสังฆาธิการ ได้แก่ รูปแบบการทำงานไม่ชัดเจน ปฏิบัติหน้าที่หย่อนยาน ขาดการบำรุงรักษาวัด การจัดการศาสนสมบัติให้เหมาะสม การสวดส้องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การส่งเสริมวิชาการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน รูปแบบการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยสั่ง การลงนิคหกรรม ข้ออุทธรณ์ไม่มีความชัดเจน ทั้งการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการก็เช่นเดียวกัน และงานวิจัยของพระณรงค์ สังขวิจิตร (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ประสบปัญหาโครงสร้างการปกครอง มีสาเหตุมาจากโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ที่ถูกควบคุมโดยรัฐผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) การขาดประสิทธิภาพในการปกครองมีสาเหตุมาจากการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงที่ขาดภาพและด้อยความรู้ความสามารถในการปกครองสงฆ์

2. แนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

แนวทางในการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ต้องประกอบด้วย 1) โครงสร้างทางการบริหาร ได้แก่ โครงสร้างองค์กร รูปแบบ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ระเบียบ ข้อบังคับ บุคลากร หลักการบริหาร 4M กระบวนการจัดการ POLC และศูนย์มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระ สอดคล้องกับงานวิจัยของพีระศิลป์ บุญทอง (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้” ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน การบริหารทั้งระบบ มีการประชุมติดตามงานสม่ำเสมอ และจัดบุคลากรให้เหมาะสม ใช้ทักษะการสื่อสาร โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 2) บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ฯ ทำหน้าที่ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท ตรวจสอบข้อเท็จจริงเรื่องร้องเรียน พัฒนาและให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายแก่คณะสงฆ์ ปกป้องคณะสงฆ์ด้านกฎหมาย ตรวจสอบติดตามการใช้กฎหมายของคณะสงฆ์ และประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิโชค ลางคลานนท์ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ภายใต้แนวคิดยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนประกอบด้วย การรับข้อร้องเรียนหรือการเสนอปัญหา การหาข้อมูลและ

ข้อเท็จจริงของความขัดแย้ง การหาความต้องการที่แท้จริงของคู่ขัดแย้ง การให้แต่ละฝ่ายได้เสนอ มุมมอง ความคิดเห็น และความต้องการของตนต่อคู่ขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ย การยินยอมและทำบันทึกข้อตกลง และการติดตามผลการจัดการ ความขัดแย้ง 3) งบประมาณในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ทุกภาคส่วนต้องเข้ามาช่วยสนับสนุน ได้แก่ รัฐบาล วัตถุประสงค์ต่าง ๆ สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระ ปลัดพิชิต โยมา (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของ คณะ สงฆ์ อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า คณะสงฆ์ควรณรงค์ส่งเสริมให้ ประชาชนมีความสนใจในการบวชเรียน และจัดให้มีการอบรมพระนวกะที่เพิ่งบวชใหม่ให้มี ความรู้มากขึ้น โดยร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการหางบประมาณ 4) สถานที่ตั้งของศูนย์ มี ประจำทุกจังหวัด ตั้งอยู่ที่สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรเม ศวรร นาควโร (2560) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนากิจการวัดที่ดีในจังหวัด ชัยนาท” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดที่ดีประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านบำรุงรักษาวัด 2) ด้านการปกครองบรรพชิตและศฤงคาร 3) ด้าน การศึกษาอบรมและสั่งสอน 4) คือการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล รูปแบบ การพัฒนากิจการวัดที่ดีมี 4 รูปแบบ คือ การพัฒนาวัดคู่สงฆ์ที่มีสมรรถนะ การ พัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ การพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม

3. (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง ในสังคมไทย ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง นิยามศัพท์ โครงสร้าง การบริหารงาน ขอบเขตอำนาจและหน้าที่ แนวทางการจัดตั้ง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ร่าง ระเบียบ มีหน้าที่ปฏิบัติการทางกฎหมายอันจะส่งผลทำให้คณะสงฆ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรณวิทย์ อุ่นเสรี (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการจัดตั้ง ศูนย์สื่อการศึกษาของกองสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมสำนักอานามัย กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษามีองค์ประกอบ 8 ประเด็น ได้แก่ 1) นโยบายและ เป้าหมาย 2) บทบาทและหน้าที่ 3) การจัดรูปแบบการให้บริการ 4) การจัดรูปแบบการนำเสนอ สื่อการเรียนรู้ 5) การจัดเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้ 6) การจัดหน่วยงานหรือองค์กรภายในศูนย์ 7) สถานที่ตั้ง 8) การดำเนินงานของหน่วยและงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและแนวทางขับเคลื่อนศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ฯ และบรรจุไว้ในแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ภายใต้การกำกับดูแลของฝ่ายปกครองของ

มหาเถรสมาคม และควรจัดตั้งศูนย์ฯให้ครอบคลุมทุกจังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง และจัดตั้งสภาศูนย์ฯ แห่งประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัย ลิขิตศิริธนากุล และคณะ (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาโดยบริษัทข้ามชาติ” ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเชื่อมั่นในการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาเมื่อมองจากปัจจัย ทำเลที่ตั้งและพื้นที่การใช้ประโยชน์ และปัจจัยอุปสงค์ภายในประเทศ ดังนั้นเพื่อให้ การจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาโดยบริษัทข้ามชาติในประเทศไทยมีความเป็นไปได้ จึงเสนอให้ออกกฎหมายพิเศษเพื่อบังคับใช้เฉพาะกรณี และจำเป็นต้องมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อทำการศึกษา รายละเอียดถึงศักยภาพของความสามารถในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจในอนาคตที่เน้นเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้ตอบรับกับการพัฒนาเชิงโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย เริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยได้สังเคราะห์ SWOT เพื่อให้เห็นจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ของการปกครองคณะสงฆ์ไทย จากนั้นได้วิเคราะห์ ตาราง TOWS Matrix ซึ่งจะเห็นได้ว่า การจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท

เป็นกลยุทธ์ทั้งเชิงป้องกันและเชิงรับในการปกครองคณะสงฆ์ จึงดำเนินการศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ซึ่งพบว่าปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย โครงสร้างทางการบริหาร บทบาทหน้าที่งบประมาณ และสถานที่ตั้ง เป็นองค์ประกอบของศูนย์ นำไปสู่กระบวนการ (Process) ต้นน้ำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กลางน้ำ เป็นศูนย์กลางในการจัดการข้อร้องเรียนของคณะสงฆ์ และปลายน้ำ เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายของคณะสงฆ์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดความเข้มแข็ง ผลที่ได้ (Output) คือ ร่าง ระเบียบคณะสงฆ์จังหวัด... ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาท ผลลัพธ์ (Outcome) คือ ลดปัญหาการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรที่อาจไม่รู้กฎหมาย ลดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ ลดปัญหาข้อร้องเรียนที่ไม่เป็นธรรม ส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในการปกครองคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำให้แนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์มีสภาพบังคับใช้ได้จริง เช่น ผลักดันให้เป็นกฎเกณฑ์เฉพาะของคณะสงฆ์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะเกิดผลสำเร็จได้ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรโดยเฉพาะงบประมาณในการดำเนินการตามแนวทาง และการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างจริงจัง

2. ควรทบทวนการจัดการด้านกฎหมายและข้อพิพาทของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอย่างจริงจัง เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งนี้ สามารถดำเนินการได้ดีในบริบทที่เปลี่ยนแปลง

3. การปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ด้านต่างๆ เช่น กฎหมายที่สนับสนุน และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร กฎหมายที่รองรับพระวินยาศึกษา กฎหมายเพื่อคุ้มครองพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดลหุโทษ หรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยไม่ต้องลาสิกขา เนื่องจากกระบวนการตรากฎหมายมีขั้นตอนและใช้ระยะเวลาดำเนินการ หากไม่ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกันแล้วจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง

4. ในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ สิ่งสำคัญที่ต้องให้ความสนใจคือ การสื่อสารและรับฟังข้อจำกัดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผลักดันแนวทางการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
2. จัดให้ (ร่าง) ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทฯ ที่เข้มแข็งในสังคมไทยผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเร็ว
3. จัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทฯ เพื่อกำกับดูแลและประสานงานขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในลักษณะเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองใช้ศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทฯ โดยนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นกรณีศึกษา
2. ควรศึกษาแนวทางเพื่อเสริมสร้างความสามารถของศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทฯ ทั้งประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการดำเนินการตามภารกิจหลัก
3. การศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถสอดคล้องกับพันธกิจของศูนย์ช่วยเหลือคณะสงฆ์ด้านกฎหมายและข้อพิพาทฯ เพื่อให้รองรับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ต่อไปในอนาคต.

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวไทยพีบีเอส (28 กันยายน 2563). *ทุจริตเงินทองวัด*. สืบค้น 20 มีนาคม 2565, จาก <https://news.thaipbs.or.th/focus?section=TempleFund>.
- ดนัย ลิขิตวิรัตน์กุล และคณะ. (2555). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาโดยบริษัทข้ามชาติ. *วิศวกรรมสารเกษมบัณฑิต*, 2(1), 31-50.
- บรรณวิทย์ อุ่นเสรี. (2552). การศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาของกองสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal, SU*, 5(2), 449-468.
- ปลื้ม โชติขจรูญกร. (2553). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิมลสุวรรณกร (สมพงษ์ จันทวโร). (2559). รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 15-26.
- พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2560). การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 27-40.

- พระปลัดพิชิต โยมา. (2563). ความคาดหวังของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์
อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 7(12), 238-
251.
- พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร. (2560). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัด
ชัยนาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 141-153.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. (2505, 31 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 79 (ตอนที่
115 ฉบับพิเศษ). หน้า 29-44.
- พีระศิลป์ บุญทอง. (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ในภาคใต้. *วารสารมหา
จุฬานาคร ธรรมศน์*, 5(1), 30-44.
- สิทธิโชค ลางกุลานนท์. (2563). การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ภายใต้แนวคิดยุติธรรม
ชุมชน : กรณีศึกษาเครือข่ายยุติธรรมชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา.
วารสารการเมืองการปกครอง, 10(1), 52-73.
- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (2563). *ที่ดินวัดสวนแก้ว*. สืบค้น 20 มีนาคม 2565, จาก
<https://www.thairath.co.th/tags/ที่ดินวัดสวนแก้ว>

